

Nr 8

Av herr Ollén, om avskaffande av statsrådseden.

Efter det senaste regeringsskiftet har en livlig debatt följt angående statsrådsedens berättigande såväl på statsvetenskapligt håll som i den allmänna pressen. Ett vägande dylikt inlägg har gjorts av docent Hans Meijer i Statsvetenskaplig Tidskrift, som efter en historisk orientering hävdar, att starka skäl föreligger för antingen ett slopande eller en ändring av denna kvarleva från en förgången tid. Statsrådseden är en särskild variant av de ämbetseder, som civila ämbets- och tjänstemän i allmänhet måste avlägga ända fram mot slutet av 1800-talet. Dessa eder hade det gemensamt, att de inleddes med en tro- och huldhetsed till konungen och ständerna; formuleringen går tillbaka till Gustav III:s tid. Sedan följde den speciella ämbetseden för varje grupp; för statsrådets del utformades den helt efter ingressen till den s. k. ansvarighetslagen av år 1810. Under senare hälften av 1800-talet begärde riksdagen och kyrkomötet, att Kungl. Maj:t skulle avskaffa dessa ämbetseder. Som ett första resultat moderniserades 1866 tro- och huldhetseden och edsavläggandets omfattning inskränktes väsentligt. Tolv år senare avskaffades den civila ämbetseden till konungen fullständigt, medan statsrådseden däremot fick bestå. Dess formulering är som bekant:

”Jag N. N. lovar och svär vid Gud och hans heliga evangelium, att jag städse skall vara min rätte Konung, den stormäktigste furste och herre, Gustav VI Adolf, Sveriges, Götes och Vendes konung samt det kungliga huset huld och trogen. Jag skall ock med liv och blod försvara det konungsliga väldet samt riksdagens rättigheter, allt i överensstämmelse med rikets grundlagar, dem jag till alla delar skall lyda och efterkomma; och som jag blivit utnämnd att vara ledamot av Konungens statsråd, så vill och skall jag efter bästa förstånd och övertygelse råda Konungen till det, som med rikets grundlagar överensstämmer, samt, i enlighet med dem, Konungens och rikets förmån befrämja; alltid vårda mig om Konungens makt samt riksdagens och rikets innebyggares fri- och rättigheter, efter vad därom i rikets lagar och författningar stadgat och förordnat är; ävensom jag om rikets gagn och bästa självkravd skall påminna, samt i övrigt aldrig yppa vad hemligt hållas bör. Detta lovar jag på heder och samvete hålla; så sant mig Gud hjälpe till liv och själ.”

Det främsta kravet på varje edsavläggande måste ju bestå däri, att eden svarar mot den enskildes personliga uppfattning och icke tvingar honom att svära vid sådant, som strider mot hans egen livsåskådning. Religionsfrihetens princip måste i alla sådana här frågor gå före och visa vägen. Så har ju också skett. Man behöver blott erinra om vittneseden och vilka möjligheter ett vittne har att slippa avlägga denna ed. Säger sig vittnet på grund av sin åskådning i religiöst hänseende hysa betänkligheter mot att avlägga vittnesed kan rätten medge vittnet att i stället avge en försäkran på heder och samvete. Och tillhör ej vittne kristen eller mosaisk troslära, *skall* vittnet i stället för ed avlägga dylik försäkran.

Här har alltså starka hänsyn tagits till den enskildes personliga tros- och livsåskådning. Beträffande statsrådseden är denna däremot ovillkorlig, samtidigt som den rör sig med utomordentligt starka uttryck, vilka närmast förutsätter en personlig kristen livsåskådning: ... "jag lovar och svär vid Gud och hans heliga evangelium" ... En ed med dessa formuleringar, förestavad av landets justitieminister, måste på den tänkande allmänheten göra ett högst egendomligt intryck; alla statsråd tror kanske icke på Gud och hans heliga evangelium, men alla begår de statsrådseden. Både religionsfriheten och sanningskravet samt inte minst statsrådsedens i skilda avseenden otidsenliga formulering — "jag skall ock med liv och blod försvara det konungsliga väldet" — gör det angeläget, att den icke längre bibehålles.

Man kan givetvis tänka sig den nuvarande statsrådsedens utbytande mot en försäkran av modernare snitt och innehåll, men liksom de gamla ämbetsederna på sin tid slopades utan alla skadeverkningar, så kan säkerligen på samma sätt statsrådseden försvinna utan att rikets intressen därigenom äventyras eller lider avbräck. I svensk demokrati och med nuvarande parlamentarism utövas kontroll över regeringsmakten i sådana former, att statsrådseden förlorar all saklig tyngd och betydelse.

Med hänvisning till det anförda hemställes,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att Kungl. Maj:t måtte gå i författning om statsrådsedens slopande.

Stockholm den 16 januari 1958

David Ollén